

A: Riksdagen antog 1975 det s.k. jämlikhetsmålet i invandringspolitiken. Målet innebär att invandrare skall ha samma chanser som infödda på bostadsmarknad, arbetsmarknad m.m. När det gäller arbetsmarknaden kan jämlikhetsmålet ses som en del av det övergripande målet om full sysselsättning. Målet om full sysselsättning omfattar rimligen både invandrare och infödda. Målet nåddes under en lång period efter kriget men vid slutet av 1970-talet fanns de första tecknen på svagare integrering på arbetsmarknaden för invandrare. Under 1980-talet uppnåddes fullsysselsättningsmålet endast för den infödda befolkningen.

Speciellt svår har arbetsmarknaden blivit för utomeuropeiska invandrare. Det är visserligen förstaeligt att det tar längre tid för flyktingar än för arbetskraftsinvandrare att komma in på arbetsmarknaden men det är knappast rimligt att en invandrargrupp efter kanske 10–15 års vistelse i landet fortfarande endast har en svag anknytning till arbetsmarknaden.

Den dåliga uppfyllelse som numera finns av jämlikhetsmålet borde göra det befogat med en samlad utvärdering av invandrarpolitiken. Finns det brister i denna politik som kan ha bidragit till den uppkomna situationen och som eventuellt kan förklara varför så många invandrare stod utanför arbetsmarknaden även under 1980-talets högkonjunktur? Har det i politiken funnits passificerande inslag? Har de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som riktats till invandrarna varit adekvata med hänsyn till förändrad efterfrågestruktur på svensk arbetsmarknad och med hänsyn till invandrarnas initiala kompetens?

B: Under de senaste årtiondenas invandring har kompetensen på arbetskraften i Sverige blivit alltmer heterogen. Sannolikt är lönestrukturen i Sverige inte längre anpassad till denna arbetskraft. I så fall skulle de svårigheter på arbetsmarknaden som finns för både en del invandrargrupper och konkurrenssvag infödd arbetskraft åtminstone delvis bero på systemfel i lönebildningen. Ett mer flexibelt lönesystem och därmed större löneskillnader samt förändringar i arbetsrätten skulle förmodligen underlätta inträdet på arbetsmarknaden både för invandrare och för nytillträdande infödd arbetskraft. Därmed måste också en diskussion föras om nivåerna i socialförsäkringssystemen.

C: Krav på motprestationer i form av utbildning och samhällstjänst när socialbidrag erhålls. Kravet skall naturligtvis gälla både invandrare och infödda, men kan antas vara av speciell betydelse för invandrare. Att delta i produktion eller utbildning är viktigt för att erhålla "Sverige-specifika" kunskaper. Sådana kunskaper erhålls ofta vid ett aktivt deltagande på arbetsmarknaden.

D: Vi har pekat på två allvarliga brister i befolkningsstatistiken. Felen är numera av sådan omfattning att betydande problem skapas för den

arbetsmarknadsinriktade och den demografiska invandrarforskningen. Det nämndes ovan att det ena felet består i att det finns ett betydande antal utomnordiska invandrare som står kvar som folkbokförda i Sverige trots att de utvandrat härifrån. I många fall torde utvandringen skett för många år sedan. En del individer är sannolikt redan avlidna. SCB är medveten om felet och har påpekat detta i en skrivelse till Riksskatteverket (PM 1994-10-04, Dnr 2574/94). Riksskatteverket har ännu inte vidtagit några åtgärder. Från forskningssynpunkt är det i hög grad angeläget att felet åtgärdas. Det andra felet är att ett växande antal invandrare registreras för en helt annan invandringstidpunkt än den faktiska. I många fall är tidsavståndet 10–20 år. Felet sprider sig också till annan SCB-produktion och ger egendomliga effekter för exempelvis inkomststatistiken, sysselsättningsstatistiken och naturaliseringsstatistiken. SCB bör omedelbart identifiera gruppen och redovisa den under förslagsvis beteckningen "okänt invandringsår".

Dessutom bör SCB förbättra invandrarstatistiken även i ett annat avseende. I AKU finns endast data för utländska medborgare. Eftersom uppgifter från AKU ofta används i den allmänna debatten för att beskriva invandras arbetsmarknadssituation erhålls en alltför dyster bild. Av de utrikes födda har numera cirka hälften svenskt medborgarskap. Som nämnts visar specialbearbetningar att naturaliserade invandras sysselsättningsgrad ligger ganska nära den infödda svenskbefolkningens. I fortsättningen bör därför SCB övergå till att i AKU producera uppgifter för samtliga utrikes födda. Detta bör kunna ske utan alltför stort förberedelsearbete.

Vidare finns ett växande antal andragenerationsinvandrare. I dagsläget finns inga sysselsättningsuppgifter om dessa varken i FoB, Årsys eller i AKU. Forskning om den andra generationens invandrare kommer troligen att växa i framtiden. Därför bör SCB redan nu förbereda arbetet för löpande produktion av arbetsmarknadsdata avseende dessa.

Avslutningsvis kan följande reflexioner göras: Även om konjunkturen i svensk ekonomi blir god under resten av 1990-talet kommer sannolikt sysselsättningsgraden bland invandrarna att vara låg. Detta beror på att många av 1980-talets invandrare numera troligen är förlorade för arbetsmarknaden. Det är viktigt att detta inte upprepas för 1990-talets invandrare. Det finns viss anledning till optimism. De senaste årens invandring har i betydande grad åter blivit en invandring från Europa. Dessa invandrare har ett humankapital och ett etniskt kapital som ligger närmare svensk arbetsmarknad än 1980-talets invandrare. Därmed bör riskerna för diskriminering vara mindre för 1990-talets invandrare. Om denna förändring kombineras med aktiva insatser bör därför den hittillsvarande långsiktiga nedåtgående trenden i invandrarernas sysselsättningsgrad kunna brytas. Naturligtvis är det dock svårt att veta hur invandringsmönstret kommer att se ut på längre sikt.

Om vi med invandrarbefolkning menar det befolkningstillskott som invandring givit och framledes ger upphov till kommer denna befolkning även på lång (överskådlig) sikt att ha en mer gynnsam ålderssammansättning än den övriga befolkningen. Visserligen kommer ett större antal invandrare att nå pensionsåldern men detta "kompenseras" genom att bland invandrarna också föds personer i Sverige. Frågan om i vilken riktning den offentliga sektorn omfördelar inkomster mellan invandrar- och svenskbefolkning blir således även i framtiden i hög grad beroende av invandrarnas egen sysselsättningsgrad.